

V

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

вул. Колекторна, 4, м. Київ, 02121, тел./факс (044) 563-33-07, e-mail: ikvs@kvs.gov.ua, СДПІСУ 31810504

24.05.2018 № 54-164-06

На №

від

№ 11/10-1267

Народному депутату України
Алексєєву І.С.

Шановний Ігорю Сергійовичу !

На Ваше звернення від 17 квітня 2018 року № 060-595 надієм інформацію щодо поставлених у депутатському зверненні проблемних питань.

1) Проблемні питання, які виникають у процесі практичної реалізації положень Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого кодексів України в частині регулювання правових основ пробації та діяльності органу пробації, прогалини та неточності цих законодавчих актів в окремому питанні, та пропозиції щодо їх законодавчого вирішення.

На сьогоднішній день залишається неврегульованим питання щодо порядку направлення до суду клопотання про скасування звільнення в відбування покарання з випробуванням щодо осіб, які ухиляються в відбування покарання, але яких не було ознайомлено з порядком відбування покарання, а також щодо осіб відносно яких не застосовано письмове попередження про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення для відбування призначеного покарання.

Неврегульований і порядок проведення соціально-виховної роботи засудженими, а також спосіб фіксації проведеної роботи та її інтенсивність.

2) В яких державах-членах Ради Європи орган пробації здійснює функції надання інших доповідей-рекомендацій, електронного моніторингу, допомоги соціальній адаптації, роботи із засудженими іноземними громадянами і громадянами держави, засудженими за кордоном? Якщо так, то яких саме та яких межах?

Доцільність та необхідність підготовки досудових доповідей та доповідей-рекомендацій для надання допомоги судовим органам у визначенні потреби порушення кримінальної справи або встановлення відповідних санкцій зазначається в Європейських правилах пробації. Ця функція служби пробації присутня й широко використовується в більшості держав, у яких діють органи пробації, різняться назви доповіді: досудовий звіт (Молдова, Данія, ФРН), звіт до винесення вироку (Іспанія, Естонія, Англія та Уельс, Ірландія, Італія, Словаччина), оціночний звіт (Румунія), звіт з проведення соціально-виховної роботи (Україна).

000008

звіт (Молдова, Данія, ФРН), звіт до винесення вироку (Іспанія, Естонія, Англія та Уельс, Ірландія, Латвія, Словаччина), оціночний звіт (Румунія), звіт з проведення соціального розслідування (Болгарія, Фінляндія, Франція, Угорщина, Швеція). В Італії, Іспанії, Литві служба пробачії залучається тільки після постановлення рішення у справі суддею, а тому в її обов'язки не входить підготовка досудової доповіді та будь-який контакт із правопорушником під час досудового слідства та судового розгляду справи.

Розглядаючи проблему соціальної адаптації звільнених від покарання в зарубіжних країнах, слід відзначити, що тут особлива увага звертається на підготовку засудженого до повернення до нормального життя на волі. Це перш за все реалізація завдання навчитися підкорятися законам, відповідати за свої вчинки, вміти забезпечувати своє існування. Цій меті слугує не тільки цілеспрямований виховний вплив на особу засудженого, а й вдосконалення самого процесу виконання покарання. Наприклад, адміністрація в'язниць в Німеччині турбується про те, яким засуджений повернеться в суспільство. Не можна навчити людину жити у суспільстві, відібравши у неї волю. В Німеччині соціальна адаптація полягає в тому, що засуджених, поміщають у в'язниці, розташовані ближче до їх домівки, щоб для сім'ї та друзів не створювалися додаткові труднощі для спілкування і підтримування зв'язків. Засудженим надається відпустка тривалістю від 12 до 21 дня в залежності від режиму. У в'язницях існує так званий інститут соціальних працівників, які є живим мостом між в'язницею і суспільством: вони зустрічають засудженого, пропонують відвідати сім'ю, дають поради, як розпорядитися збереженнями, скласти клопотання та ін. В Англії, як і в інших країнах, широко використовуються в'язниці закритого типу, особливо в період підготовки засуджених до умовно-дострокового звільнення. Слід зазначити, що існуючі в зарубіжних країнах системи надання звільненим від покарання поступової допомоги і здійснення нагляду та контролю за їх поведінкою, незважаючи на їх недоліки, в цілому є прогресивним явищем. Деякі аспекти здійснення процесу соціальної адаптації в зарубіжних країнах, особливо широке залучення різних форм громадськості та окремих громадян, як це має місце в Японії, повинно бути ретельно проаналізовано з тим, щоб з урахуванням нашої системи законодавства та діяльності правоохоронних органів могло бути використано при організації соціальної адаптації звільнених від покарання із установ виконання покарань та слідчих ізоляторів України.

Що стосується електронного моніторингу, то Англія та Уельс розподілені на чотири зони електронного моніторингу. У кожному регіоні здійснює електронно-наглядову діяльність відповідна приватна компанія. Загальне управління та координацію діяльності здійснюється відділом електронного моніторингу, який має статус структурної частини Національної служби пробачії. Електронний моніторинг може встановлюватися судом від 2 до 12 годин на добу. Також в Англії та Уельсі на порядку денному стоїть питання щодо доцільності ширшого запровадження електронного моніторингу як засобу контролю за особами,

які звільнилися з місць позбавлення волі. В Шотландії електронний моніторинг використовується з метою забезпечення дотримання покладених на злочинців обов'язків та умов, а також щодо умовно-дострокового звільнення. Практика використання електронного моніторингу в Нідерландах схожа на практику його використання в Швеції. Електронний моніторинг здебільшого використовується як додаток до умовно-дострокового звільнення. Меншою мірою електронний моніторинг використовується як альтернатива короткостроковому позбавленню волі. У Франції електронний моніторинг використовується для здійснення нагляду за умовно засудженими особами. Електронний моніторинг застосовується достатньо широко: з метою дотримання вимог застави, як складова умовного засудження, як складова умовно-дострокового звільнення з в'язниці або як складова окремих альтернативних покарань.

Інформацію відносно роботи із засудженими іноземними громадянами і з громадянами держави, засудженими за кордоном не знайдено.

3) Які законодавчі зміни необхідно внести з метою здійснення органом пробації функції надання інших доповідей-рекомендацій, електронного моніторингу, допомоги в соціальній адаптації, роботи із засудженими іноземними громадянами і з громадянами держави, засудженими за кордоном?

На сьогоднішній день врегульовано взаємодію установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, що відбувають покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі. Так, установи виконання покарань (слідчими ізоляторами) не пізніше ніж за 3 місяці до закінчення строку покарання повинні здійснювати моніторинг проблемних питань засуджених шляхом проведення бесіди, під час якої з'ясовуються наміри засудженого по його місцю проживання, наявність документів, працевлаштування, потреба у влаштуванні до спецустанови для звільнених осіб або закладу для бездомних, потреба у соціальному супроводі, необхідність госпіталізації і інші проблемні питання. При підготовці до звільнення установа виконання покарань співпрацює з уповноваженим органом з питань пробації, забезпечує йому вільний доступ до засуджених, а також до матеріалів їх особистих справ, а також проводить із засудженими роз'яснювальну роботу щодо порядку отримання допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, реєстрації за місцем проживання, у тому числі через центр надання адміністративних послуг.

Згідно з принципом дії закону про кримінальну відповідальність, встановленим у ст. 8 Кримінального кодексу України, вказані особи, які вчинили злочини, передбачені Кримінальним кодексом України, за її межами, підлягають в Україні відповідальності за Кримінальним кодексом України лише у випадках, коли: 1) це прямо передбачено міжнародними договорами; 2) вчинені ними злочини є особливо тяжкими і спрямованими проти прав і свобод громадян України або проти інтересів України. Під

випадками, передбаченими міжнародними договорами, розуміється те, що: а) вчинені злочини належать до міжнародних злочинів або злочинів міжнародного характеру; б) відповідно до міжнародних договорів України іноземець або особа без громадянства, яка не проживає постійно в Україні, котрі вчинили вказані злочини, не користуються імунітетом від кримінальної відповідальності і можуть бути видані Україні. Міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру є злочини, щодо яких міжнародними договорами, учасницею яких є Україна, передбачена універсальна (тобто така, що не залежить від місця вчинення злочину і громадянства винної особи) юрисдикція. Крім того, хоча це і не зазначено у ст. 8 КК України, але впливає із п. 7 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права і ст. ст. 35 - 37 Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах, на іноземців та осіб без громадянства, які не проживають постійно в Україні, також поширюється принцип *ne bis in idem*, і вони не можуть підлягати в Україні відповідальності за Кримінальним кодексом України у разі вчинення ними злочину за її межами передбаченого Кримінальним кодексом України. Дане питання потребує додаткового вивчення для подальшої імплементації європейських стандартів національне законодавство.

4) Які доцільно передбачити інші можливі функції в Україні для органу пробації? Які заходи необхідно додатково вжити (на рівні нормативно-правових актів) для підвищення інституційної спроможності пробації?

Відповідно до статті 14 Закону України «Про пробацію» потерпілі від злочинів не є суб'єктами пробації та не є учасниками правовідносин з органом пробації. Як наслідок, можна зробити висновок, що сучасна модель пробації в Україні не передбачає роботу з потерпілими. Робота з потерпілими потребує певне правове підґрунтя та необхідні навички. Тому, це є досить перспективним напрямом розвитку пробації, до якого необхідно дійти. На разі, є ризик перевантаження новими повноваженнями та обов'язками, що призведуть в кінцевому випадку до формального підходу. У перспективі видається можливим розширення функцій органів пробації стосовно медіації у кримінальних справах. Профілактика злочинності є широким поняттям, що включає в собі різні види та заходи. Існує низка наукових поглядів, відповідно до яких виділяють загальні та спеціальні заходи профілактики злочинів. Враховуючи мету пробації, передбачену ст. 4 Закону України «Про пробацію» (метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності), можна стверджувати, що органи пробації здійснюють профілактику рецидивної злочинності.

Закон України «Про пробацію» розроблявся з урахуванням європейських стандартів пробації. Із дванадцяти функцій служб пробації, визначених Правилами Ради Європи про пробацію, на орган пробації

України покладено дев'ять (за виключенням програм відновного правосуддя, роботи з потерпілими від злочинів, засудженими-іноземцями та умовно-достроково звільненими від покарання у виді обмеження або позбавлення волі).

5) Яким чином на даний час організована соціально-виховна робота із засудженими в контексті реалізації пробації?

Законом України «Про пробацію» соціально-виховна робота визначається, цілеспрямована діяльність персоналу органу пробації для досягнення мети виправлення засуджених (ст.13). Соціально-виховна робота проводиться за індивідуальним планом роботи із засудженим з урахуванням оцінки ризиків повторного вчинення кримінальних правопорушень та передбачає диференційований підхід під час надання консультативної, психологічної та інших видів допомоги, сприяння працевлаштуванню, залучення до навчання, участь у виховних заходах та соціально корисній діяльності, проведення індивідуально-профілактичної роботи. Заходи соціально-виховної роботи разом із заходами нагляду включаються до індивідуального плану роботи із засудженим. Соціально-виховну роботу проводить персонал органу пробації з усіма категоріями суб'єктів пробації, крім осіб, стосовно яких готується досудова доповідь, та засуджених до обмеження волі, які направляються для відбування покарання до виправних центрів. Також для проведення соціально-виховної роботи залучаються волонтери пробації.

6) Яким чином на даний час організовано нагляд за засудженими в контексті реалізації пробації?

Відповідно до Закону України «Про пробацію» нагляд це заходи, що здійснюються органом пробації за місцем проживання, роботи та навчання засуджених з метою дотримання обов'язків, визначених законом та покладених на них судом. Саме наглядова пробація передбачає здійснення наглядових та соціально-виховних заходів щодо засуджених до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, осіб, яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт, осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів (ч.1 ст.10).

На сьогоднішній день для роботи уповноважених органів з питань пробації розроблено та використовується «Алгоритм роботи співробітника підрозділу пробації з суб'єктами пробації, засудженими до позбавлення або обмеження волі, які звільнені від відбування покарання з випробуванням» (Додаток 1)

7) Яка мета і предмет діяльності, юридичний статус державної установи «Центр пробачії», яка утворена згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. №655-р.?

Державна установа «Центр пробачії» почала діяти з 1 січня 2018 року на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. Відповідно до Положення про Державну установу «Центр пробачії» затвердженого наказом Міністра юстиції України 28.12.2017 р., Центр пробачії є неприбутковою державною установою, створеною для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України з питань пробачії і безпосереднього спрямування та координації діяльності уповноважених органів з питань пробачії, що належать до сфери управління Міністерства юстиції України.

У структурі Державної установи «Центр пробачії» функціонують уповноважені органи з питань пробачії як відокремлені структурні підрозділи (філії).

З повагою

Т.в.о. начальника Інституту

К.Ю. Сverdlin

